MÜLK

(mülkiyet, egemenlik, saltanat)

Kur'an'ın en önemli kavramlarından biri olan mülk, türevleriyle birlikte 150 küsur yerde geçer. Aynı kökten türediği kabul edilen melek sözcüğü de dahil edilirse kullanım sayısına yetmiş küsurluk bir ilave daha yapmamız gerekir. Râgıb'a göre, mülk gücü taşıyanların insan üstü varlıklardan olanlarına melek, insandan olanlarına melik denir. Anlaşılan o ki, melekler de, kendilerine tasarruf hak ve yetkisi verilmiş kudret sahipleridir. Yetki kullanmaya memur edildikleri alanlar onların mülkleridir.

Bizzat mülk kelimesi elliye yakın yerde kullanılmıştır. Bunların çoğu, 'göklerin ve yerin mülkünün (saltanat ve sahipliğinin) Allah'a ait olduğu' yolundaki ihtar sadedindedir.

Kaamus'un tanımına göre, "mülk, hükm ile bir nesnenin zapt ve tasarrufuna denir. Zir-i tasarrufta olan şeye de denir. İzzet, azamet ve şevket mânâsına müsta'meldir. Mâlik, mülk sahibine denir ki murad, padişahlardır." *(Kaamus,* mlk maddesi)

Kur'an dilinin eşsiz ustası sayılan Isfahanlı Râgıb'dan özetleyelim:

"Mülk, tasarruf konusu olan şeyi hükmederek zapt etmektir... Hükmedene melik denir. Melikin saltanatının egemen olduğu yerlere memleket adı verilir... Mülk, Allah için kullanıldığında daimî hak anlamına gelir ki bu, 'mülk ve övgü O'na özgüdür' (Teğâbün, 1) ayetiyle ifade edilmiştir." (Râgıb, *el-Müfredât li Garibi'l-Kur'an,* mlk. mad.)

Süre ve alan bakımından sınırsız mülk sahibi olan tek kudret Allah'tır ki Kur'an mülk kelimesini en çok bu noktaya dikkat çekmek için kullanmaktadır. Yirmiyi aşkın ayette şu ifade tekrar edilmiştir:

"Göklerin ve yerin mülkü, münhasıran Allah'ındır." (Bakara, 107, Âli İmran, 189; Mâide, 17, 18, 40, 120; Tevbe, 116; Nur, 42; Furkan, 2; Zümer, 44; Şûra, 49; Zühruf, 85; Câsiye, 27; Fetih, 14; Hadîd, 2, 5; Bürûc, 9)

Yaklaşık anlamlarda ifadeler taşıyan ayetlerin sayısı da bir o kadardır.

Allah'ın yaratılmışlara nispetle sahip bulunduğu en önemli kudret ve tasarruf aracı olarak ısrarla öne çıkarılan mülk kavramı, insandaki 'sahip olma' ve 'egemen olma' tutkularının da tek kelimeyle ifadesidir. Buna 'ebedî olma' tutkusunun da eklenmesi gerektiğini Kur'an'dan öğreniyoruz. Şeytan, Âdem ve eşini yasak ağaca özendirmek için onlara şöyle diyor:

"Şeytan, kendilerinden gizlenmiş çirkin yerlerini onlara açmak için ikisine de vesvese verdi. Dedi: 'Rabbinizin sizi şu ağaçtan uzak tutması, iki melek/iki hükümdar olmayasınız yahut ölümsüzler arasına katılmayasınız diyedir." (A'raf, 20)

Ayette geçen 'iki melek' veya İbn Abbas'ın okuyuşuyla 'iki melik' tabiri mülk kökündendir. Demek ki insanoğlu, mülk için yani sahip olmak ve hükmetmek için yasaklar çiğniyor. Şeytan bunu biliyor ve insanın sahip olma-hükmetme-ebedîleşme' damarını tahrik ediyor. Ne var ki, ebedîleşme imkânı insana verilmemiştir. İnsan hayatı fânidir, geçicidir. İnsana verilen sal-tanat ve mülk imkânına gelince, Yaratıcı orada sınırlamayla yetiniyor. İnsana mülk de verilmiştir, saltanat da ama bunlar ciddi biçimde sınırlandırılmıştır. Kur'an'dan anladığımız odur ki, bu sınır, mülkte 'kamu ihtiyacı', saltanatta ise doğal-evrensel adalet ilkeleridir.

İnsanın kullanacağı özel mülkiyetin tümden ilgası ile egemenliğin tümden selbi (insanın elinden alınması), Kur'an'ın ruhuna ve mesajına aykırı olduğu gibi bunların sınırsızca verilmesi de Kur'an'ın ruhuna aykırıdır.

Sınırın bizzat insan tarafından korunması, Kur'an'ın arzusu ve beklentisidir. Ama böyle bir beklenti, insanoğlundan yok denecek kadar az karşılık görmüştür. Kur'an, sınırlamayı nihayetinde kendisi yapmaktadır: Mülkiyette, ihtiyaçtan fazlasını vermek, saltanatta, doğal-evrensel ilkelerle kayıtlı olmak. Doğal-evrensel ilkelerin omurgası niteliğinde olan değerler ismen zikredilmiştir:

1. Adalet,
2. Bîat,
3. Şûra,
4. Ehliyet ve emeğe saygı,
5. Dindarlığın insanlar arasında üstünlük ölçüsü yapılmaması (laikliğin ruhu budur) vs. •

Şurada özetlediğimiz tema, lanetli bir despot olan Nemrud'la tevhidin ulülazm peygamberlerinden Hz. İbrahim'in diyalogunda muhteşem bir kelam harikasıyla önümüze konmuştur:

"Allah'ın kendisine mülk ve saltanat verdiğini iddia ederek/Allah kendisine mülk-saltanat verdiği için, Rabbi hakkında İbrahim'le çekişeni görmedin mi? İbrahim şöyle demişti: 'Benim Rabbim odur ki, hayat verir ve öldürür.' O da şöyle demişti: 'Ben de hayat veririm, ben de öldürürüm.' İbrahim, 'Allah, Güneş'i doğudan getiriyor, hadi sen onu batıdan getir!' deyince, küfre sapan o adam apışıp kalmıştı. Allah, zalimler toplumunu doğruya ve güzele kılavuzlamaz." (Bakara, 258)

Göklerin ve yerin mülkü (mülkiyet ve egemenliği) sürekli olarak Allah'a nispet edilmiş ve insan, uluhiyetin bu belirleyici niteliği karşısında mevkiini tecavüz etmemeye çağrılmıştır. Çünkü bu tecavüz, Allah'ın Allahlığına tecavüz olacaktır. Oysaki "Mülkte Allah'ın ortağı yoktur, olamaz." (Furkan, 2) Mülkte ortağı olmadığı içindir ki, mülk sahibi olmaya dayalı övgü de sadece O'nun hakkıdır." (Teğâbün, 1)

Mülk (sahip olmak) ve huld (ebedî-ölümsüz olmak) tutkusu, iblisin Âdem'e vesvese yoluyla aşılamak istediği iki hırs olarak tanıtılıyor. A'raf 20 bunu gösteriyor. Oradaki 'en tekûnâ raelekeyni' sözü, müfessir sahabî İbn Abbas tarafından 'en tekûnâ melikeyni' diye okunmuştur (Taberî, *Tefsir,* 8/ 140) ki Âdem ve eşinde yani insanoğlunda mülk tutkusunun esas olduğunu ve bütün belaların baş sebebi olarak bu tutkunun görülmesi gerektiğini ifade eder. Şeytanın bu tutkulara davetinden anlaşılabilecek olan budur. Nitekim ayetin son kısmında ebedîlik tutkusu yanında 'mülki la yeblâ' yani bitmez, tükenmez, ölmez mülk tabiri geçmektedir. Mülk-i la yeblâ öne çıkarıldığına göre, Âdem'le eşine melek olmaları değil melik olmaları yani mülkle seçkinleşen bir makamın sahibi olmaları öğütlenmiş olmalıdır. Şu halde ayetteki tabirin 'iki melek' değil, İbn Abbas'ın okuduğu şekilde

'iki melik' şeklinde okunması vahyin amacına daha uygundur.

Özetlersek, şeytan, Adem'e, ölümsüzleşme duygusu yanında ona daima destek sanılan mülk (saltanat ve mal) sahibi olmayı da telkin etmiştir. Esasen insanoğlunun ilk günden beri sapmalarının temelinde ebedî olma ve mülk sahibi olma tutkusu baş muharrik olagelmiştir. Bu iki hırs-duygu, insanın bütün sapmalarının, yanlışlarının, günahlarının ve zulümlerinin omurgası durumundadır. Böyle bakıldığında, Adem ve eşinin 'kapatmaya çalıştıkları avret yerleri' de mülkiyet ve ebedîlik hırsının yarattığı utancı saklamayı sembolize edebilecektir ki beyyineyi bu şekilde anlamak Kur'an'ın ruhuna ve mesajına son derece uygundur.

Sadece Tanrı'ya kul olmanın yolu, mülkün sahibinin Tanrı olduğunu bilmek ve fiilen yaşamaktan geçer. Kur'an'ın ana mesajlarından biri budur.

MÜLK-TEVHİT-ŞİRK İLİŞKİSİ

Bu ilişki irdelenmeden, Kur'an'ın mülk kavramı üzerinde ısrarla durmasının sebebi anlaşılamaz. Tevhitten söz ederken, şirki gözden kaçırmayı önemsememiş geleneksel söylemin 'Allah, sayı bakımından birdir, tektir' söylemini tekrarlayıp durmak, hayata hiçbir katkı sağlamaz. Olsa olsa teolojik tartışmalarda malzeme sağlar. "Tanrı tek değil de birkaç tane olsaydı ne olurdu?" sorusunu sormak gerekir. Kur'an bu soruların sorulduğunu var saymış (çünkü muhatabı akıl sahibi varlıktır) ve cevaplarını vermiştir.

"Allah tektir"in esas anlamı, mülkün parçalanamazlığıdır. Mülkü parçaladıktan sonra teorik olarak ve lafla istediğiniz kadar 'tektir' deyin, hiçbir işe yaramaz.

Mülkün parçalanamazlığının iki anlamı var:

1.Yeryüzünün sahipliğinin parçalanamazlığı,
2. Egemenliğin parçalanamazlığı.

Birinci parçalanamazlık toprakta mülkiyetin en ileri derece sınırlandırılması ve bu sınırlı özel mülkiyetin de sıkı bir kontrol altında verilmesiyle su ve madenlerin tüm insanlığın ortak malı olduğunun kabulüdür.

İkinci parçalanamazlık, egemenliğin tümden Allah'ta olması, insanın kullanacağı egemenliğin O'nun kontrolünde olmasıdır. Bu kontrol, evrensel-doğal varlık ve insanlık yasaları muvacehesinde yapılır. Bunun daha açık anlamı şudur:

İnsanın kullanacağı egemenlik, ilkelerin egemenliği olacak, kişilerin değil. Kişiler bu egemenliği, vekâleten ve emaneten kullanırlar.

ÖZEL MÜLKİYET MESELESİ

Kur'an'ın toplumculuk anlayışı, radikal bir sosyalist anlayıştır.

Bunu hiç kimse tartışmaya açamaz, açarsa birilerine avukatlık yapmış olur, yalan söyler ve Mâûn suresinin tokadını yer. Ancak bunun kadar tartışmasız bir gerçek daha var: Kur'an, eğer şartları varsa özel mülkiyete izin vermiştir. Teorik yapı budur. Bu izin hangi şartlardadır, ne kadardır? sorusu tartışılabilir. Bir kere mirasa izin verilmiş. Özel mülkiyetin olmadığı bir düzende mirastan söz edilemez.

ikincisi, insanın zengin olmasına da izin verilmiştir. Hem de fakirlik kavramıyla yan yana bir kullanımla. Mesela, Nur 32. Özel mülkiyet olmadan zenginlik kavramından söz etmek, abesle iştigal veya aldatmak olur. Kur'an bunların ikisinden de münezzehtir.

O halde, mülk kavramını, "İhtiyaçtan fazlasını infak edin!" emriyle az önce değindiğimiz iki gerçeği göz önünde tutarak değerlendirmek ve yapılandırmayı buna göre yapmak borcundayız. Bunu yaptığımızda, kendine özgü ve son derece radikal bir sosyalist anlayış ortaya çıkmaktadır. İşte üzerinde konuşulacak olan budur, İslam'ı kapitalizme payanda yapmak için Emevî yalanları döktürmek veya İslam'ı komünizmle eşitleyerek kenara çekilmek değildir.

DOĞANIN DENGELERİ AÇISINDAN MÜLK KAVRAMI

Tanrısal ışık ve Tanrı'nın yüzü olan evren:

Mülkün Allah'a ait olduğunu kabul eden bir iman, sürecin bizzat içinde, hatta sürecin bizzat kendisi olduğu kabul edilen Allah'ın

vücudu mesabesindeki evrene, doğaya saygılı olmalı, ona dokunurken, mülkün sahibinden izin almalıdır. Kur'an, meseleye ışık tutarken bu izin kelimesini bizzat kullanmıştır.

Bu noktayı, bize göre bir devrim olan *Küresel Âfetler"* adlı kitabımızdan yürüyerek biraz daha ayrıntılayalım: Kur'an'ın bize tanıttığı evren işi bitmiş, yaratıcısı tarafından uzaktan seyredilmek üzere bir kenara konmuş bir yapı değildir. Onun bağrında yeni yeni doğuşların rüyaları saklıdır ve o rüyalar her gün yeni oluşlara vücut vermektedir.

Evren sonsuz değildir ama, sınırlı da değildir. O her an büyümekte, olmakta ve yenilenmektedir.

Evren, bütünüyle Tanrı'nın ışığıdır. Şöyle de diyebiliriz: Tanrı evrendeki tüm ışıktır. Işık anlamındaki 'Nur' sözcüğü, Tanrının isim-sıfatlarından biridir. Ve Kur'an'ın surelerinden birinin de adıdır. Kur'an Tanrı-ışık gerçeğini, kendine özgü muhteşem üslûbu içinde şöyle ifade etmektedir:

"Allah, göklerin ve yerin Nûr'udur. Onun nurunun örneği, içinde çerağ bulunan bir kandile benzer. Kandil, bir sırça içerisindedir. Sırça, inciden bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispeti olmayan bereketli bir zeytin ağacından yakılır. Bu ağacın yağı, neredeyse ateş dokunmasa bile ışık saçar. Nur üzerine nurdur o. Allah, dilediğini kendi nuruna kılavuzlar. Allah, insanlara örnekler verir. Allah her şeyi bilmektedir." (Nur, 35)

Dahası var: Kur'an, evreni, doğayı Tanrı'nın yüzü ilan etmektedir. Şu anlatıma bakın:

"Doğu da batı da yalnız Allah'ındır! O halde, nereye dönerseniz orada Allah'ın yüzü vardır. Allah Vâsi'dir, sürekli genişler/varlığı sürekli genişletir; Alîm'dir, her şeyi en iyi bilendir." (Bakara, 115)

Kur'an, doğayı Allah'ın vücudu gibi görür. Allah, süreci sadece izlememekte, sürecin bizzat içinde yer almakla da kalmamaktadır. Kur'an'a göre Allah, sürecin bizzat kendisidir. Tanrı'nın isim-sıfatlarından biri 'Vâsî'dir ki genişleyen demektir, Geleneksel yorumculuk, birçok konuda yaptığını burada da yapmakta ve bu isim-sıfatı genişleyen değil de genişleten diye tercüme etmektedir.

Kur'an öyle demiyor. 'Genişleten' anlamında ve yine aynı kökten bir kelime Kur'an'da zaten var. O kelime 'mûsî' sözcüğüdür. Cenabı Hak, bu 'mûsî' sözcüğünün çoğulu olan 'mûsiûn' kelimesini Zâriyât suresi 47. ayette kullanarak şöyle buyuruyor:

"Göğe gelince, onu biz ellerimizle kurduk. Hiç kuşkusuz, biz, genişleticileriz. Yeri de biz döşedik. Ne güzel döşeyicileriz! Her şeyden iki çift yarattık ki düşünüp anlayabilesiniz." (Zâriyât, 47-49)

Yüce Tanrı, ilginçtir, 'Ben' yerine 'Biz' kelimesini kullanıyor. Böylece evrendeki varlıkların tümünü kendiyle birlikte anarak hem onları onurlandırıyor hem de kendisinin sürecin içinde ve doğayla iç içe olduğuna vurgu yapıyor. Bu demektir ki, doğayı taciz ve tahrip, Allah'ı tacizdir.

Allah, hem genişleten hem de genişleyen yani süreci hem idare eden hem de sürecin bizzat kendisi olan bir kudret olarak tanıtılmaktadır.

O halde, Kur'an penceresinden bakarsak şunu söylemek zorundayız: Doğaya yapılan her müdahale Allah'a yapılmış sayılacaktır. Mülkün Allah'a ait olmasının zorunlu sonuçlarından biri de budur. Bunun anlamı şudur: Doğaya yapılan müdahaleler Allah'ın iradesine uygun ve doğanın tahribinden, doğayı taciz etmekten uzak müdahaleler olmalıdır. Kur'an, özel bir sebep vesilesiyle bir tespit yaparken, kendine özgü tarz ve üslûp içinde şu hayatî ilkeyi ifadeye koymaktadır:

Her kesilen ağaç Allah'ın izniyle kesilmelidir. Her kesilen ağacın doğal-evrensel-tanrısal bir gerekçesinin bulunması lazımdır. Aksi takdirde Kur'an açısından, ağacı kesmekle insan katletmenin hiçbir farkı yoktur. Şöyle deniyor:

"Bir hurma ağacını kestiniz, yahut onu kökleri üzerine dikili bıraktınızsa, bu Allah'ın izniyledir; yoldan çıkmışları rezil etmesi içindir." (Haşr, 5)

ALLAH'IN HÂKİMİYETİNİN ESAS ANLAMI

Kur'an'daki 'mülk' sözcüğü hem mülkiyeti hem de egemenliği ifade eden esrarlı bir sözcüktür. Özellikle Allah ile ilgili olarak kullanıldığında bu iki anlamı mutlaka içerir.

İslam tarihinin din üzerinden siyaset yapan kadroları, 'Allah'ın hâkimiyeti' kavramına bir büyük Kur'andışılığı işte bu noktada monte etmişlerdir. Onlara göre, Allah'ın hâkimiyeti, din kitaplarındaki kuralların devlete egemen olmasıdır. Oysaki Allah'ın hâkimiyeti ontolojik bir hâkimiyettir ve onun ilk belirişi de doğayı insanın malı olarak görmek değil, egemenliğin ve doğanın sahibi Allah'ın insana emaneti bilmektir.

Geleneksel-siyaset dinciliği, Kur'an'ın bu hayatî kavramının yerine oturmasına asla izin vermemiştir. Allah mülkün hâkimidir demek, yönetimi mezhep fıkhının kitaplarına göre yapılandırın demek değildir; Allah'ın mülkü olan evreni ve doğayı kendi mülkünüz sanarak tahrip etmeyin, size emanet edilmiş bir yapı olarak kullanın demektir. Dengelerini, özelliklerini, güzelliklerini koruyun, geleceğini tehlikeye atmayın demektir.

Allah'ın mülkün sahibi olduğuna gerçekten inanan bir benlik, O'nun mülküne saygı gösterir, tecavüz etmez. Geleneksel dincilik ve onun bugünkü uzantısı olan siyaset dinciliği, hemen her yerde Allah'ın mülküne tecavüzün başını çekmiştir, çekmektedir. Türkiye'de doğa tahribinin öncüleri, rantı, örtülü ilah gibi gönüllerine yerleştirmiş bulunan dinci partilerin belediyeleridir. Bu zihniyetin 'Allah'a ve O'nun mülküne (yani egemenliğine) saygı duyduğu söylenebilir mi?

O halde, doğanın tahribi, esası bakımından dinin değil, din adı altında sergilenen örtülü dinsizliğin bir eseridir. Örtülü dinsizlik, bu noktada, açık dinsizliklerle işbirliği yapmıştır. Çünkü bunların ikisinin de ortak bir ilahı vardır: Para.

Allah, Kur'an'da Fâtır ve Muhît olarak tanıtıldığına göre, onun kuşattığı çevreyi rahatsız etmek, onu rahatsız etmek olur. Yani tabiat, sadece Allah'a götüren izler-işaretler değil, Allah'ın bizzat vücududur.

Kur'an'ın evreni teosantrik (Tanrı merkezli) bir evrendir. Bu evrende Allah her şeyi kuşatmıştır, sürecin bizatihi içindedir. Dahası, bu evrende merkezî varlık olarak öne çıkarılan insan, Allah ile her an ve her yerde birliktedir:

"Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir. Allah, işleyip üretmekte olduklarınızı hakkıyla görmektedir." (Hadîd, 4)

Dahası var: Allah insana şahdamarından daha yakındır:

"Yemin olsun ki, insanı biz yarattık. Nefsinin ona neler fısıldadığını da biz biliriz. Biz ona, şah damarından daha yakınız." (Kaf, 16)

Allah'ı içinde ve beraberinde taşıyan insan, topraktan yaratılmış, arzdan inşa edilmiş bir varlıktır.

Bütün bunları birlikte düşündüğümüzde Kur'an'ın teosantrik evreninde Allah-insan-evren üçlüsünden oluşan bir bütünlük esastır.

Geleneksel Arap-Emevî eksenli din, Kur'an'ın bu anlayışını rafa kaldırmıştır. Onun için de hem insanı hem evreni sömürüp tarumar ve taciz etmeyi din sanarak dindarlık yapmaya kalkmış, sadece dini yozlaştırmakla kalmamış, zaman zaman din adı altında dinsizlikler sergileyebilmiştir.

'BEN' YERİNE 'BİZ' NEDEN KULLANILIYOR?

Kur'an, Cenabı Hakk'ı konuşturduğu birçok yerde, Yaratıcı'ya 'Ben' dedirtmesi beklendiği halde 'Biz' dedirtmektedir. Örneğin, az yukarıda verdiğimiz Kaf 16'da insana şahdamarından daha yakın olduğunu söyleyen Yüce Yaratıcı 'Ben' dememiş, 'Biz' demiştir. Bunun sebebi ve hikmeti nedir?

Şunu da hatırda tutalım: Kur'an, şirki, yani Allah'a sayıda veya tasarrufta ortak koşmayı en büyük zulüm ve en büyük düşman ilan eden bir kitaptır. Hal böyle iken, neden Cenabı Hak birçok yerde, özellikle yapıp etmelerini ifadeye koyarken 'Ben' yerine 'Biz' demektedir?

Bizim bu olgudan çıkardığımız sonuç şudur: Allah, Fâtır'ı, Haalik'i, Musavvir'i, Bedî'i (yaratıcısı, şekil ve suret vericisi, güzelliklerle donatıcısı) olduğu ve Muhît (kuşatmış) bulunduğu evrenin ve tabiatın kudret, sistem ve tezahürlerini kendisiyle birlikte anarak onları şereflendirmekte ve insanın bunun farkına varmasını, varlık ve tabiatla münasebetlerini Yaratıcısı ile münasebetleri cümlesinden bilmesini istemektedir.

Yaratıcı sistemin nasıl işlediğini gösteren Kur'an içi bir örnek alalım:

Allah'ın isim-sıfatlarından biri de Haalik'tir. Yaratıcı demek. Allah, insanın yaratılma işini şöyle tamamladığını ifade ediyor: Topraktan, meniye geçirerek, meniden rahme göndererek, ardından da rahimde ona şekil ve suret vererek kıvamına ulaştırıyor. Kur'an'ın insan-Tanrı-doğa üçlüsünü nasıl kucaklaştırdığını ve bu kucaklaştırmayı tanıtırken Yüce Yaratıcı'nın 'Ben' yerine 'Biz' diye konuştuğunu ibretle izleyelim:

"Ey insanlar! Ölümden sonra dirilme konusunda kuşku içinde olabilirsiniz. Ama şu bir gerçek ki, biz sizi bir topraktan, sonra, bir spermden, sonra, bir embriyodan/döllenmiş bir karışımdan, sonra, ne olduğu kısmen belirli, kısmen belirsiz bir et parçasından yarattık ki, size açık seçik beyanda bulunalım. Ve sizi rahimlerde, belirlenen bir süreye kadar dilediğimiz şekilde bekletiyoruz. Sonra, sizi bir çocuk olarak çıkarıyoruz. Daha sonra da tam kuvvetinize ulaşmanızı sağlıyoruz. Bununla birlikte içinizden bir kısmı öldürülüyor, yine içinizden bir kısmı ilimden sonra bir şey bilmesin diye ömrün en basit ve düşük noktasına geri gönderiliyor. Yeryüzünü de sönmüş kül halinde görürsün. Nihayet, onun üzerine suyu indirdiğimizde titrer, kabarır ve her güzel/bereketli çiftten bir şeyler bitirir." (Hac, 5)

Bu aşamalarda devreye topraktan meniye, kana, yiyeceklere, ete, süte kadar birçok doğa ve çevre unsuru girmektedir. Yani bir yaratıcı eylem, Yaratıcı'nın isim ve sıfatlarının her birinin tabiatta bir yansıma bulmasıyla birçok aşamada gerçekleşiyor.

Yaratıcı irade açısından yaratma fiili bir 'ol' emri vermek kadar anlık bir iş ise de matematik-astronomik zamana bağlı insan idraki için, her yaratma fiili, birden çok aşamanın birbirini izlediği bir süreçtir.

Dikkat edilsin: Yukarıda verdiğimiz ve ekolojik idrakin metafizik zeminini tespitte son derece önemli bulduğumuz ayette anlatılmak istenen, Yaratıcı'nın bir eylemidir. Yaratıcı bu eylemini anlatırken söze 'biz' diye başlıyor. Ardından, bu yaratma ve donatma eyleminde istihdam edilen toprak, meni, kan, et, su, hava... gibi doğa unsurlarını, kendi eyleminde pay sahibi göstererek onları onurlandırıyor.

Allah bile tabiat ve doğal sistemlerle münasebetini böyle kurar ve böyle açıklarken insan kim oluyor da doğayı barbar iştahlarının tatmin aracı görerek egoistçe horluyor, kirletiyor, taciz ve tahrip ediyor?!

Kur'an, şirk kokusu çıkmasın diye, dolaylı ve tevhit ilkesiyle barışık bir ifade kullanarak şunu demek istiyor: Allah, insana şahdamarından daha yakındır demek, insanın Allah ile beraberliğinin esası, tabiatla kaynaşma ve birliktelikten ibarettir demektir. Bunun zorunlu sonucu şudur:

İnsan, tabiatı taciz ettiğinde Allah'ı taciz etmekte, tabiattan koptuğunda Allah'tan kopmakta, tabiata gaddar ve egoistçe yaklaştığında Allah'a karşı gaddarlık ve egoistlik yapmış olmaktadır. Kur'an'ın, sık sık kullandığı 'Allah'ın ayetlerine karşı mücadele' veya 'Allah'ın ayetlerini nankörlükle örtmek' işte budur. Geleneksel dinciliğin sandığı gibi, Kur'an ayetlerini yalanlamak veya onlara iman etmemek değildir. İşin bu yanı, olsa olsa Kur'an'ın esas aldığı bütünün küçük bir parçası olabilir.

Allah'ın kendisinden söz ederken 'Ben' yerine 'Biz' demesi meselesinde başka bir izah tarzı mümkün görülmüyor. Akla gelen öteki izah, paganist bir izah olmak zorundadır. Yani her iş ve oluş için ayrı bir ilah belirlemek. Kur'an bunun tam bir bozgun olduğunu defalarca belirtmiştir. Temel mücadelesi şirke karşı olan bir kitaba 'çok ilahlılık' anlayışını yakın tutmak söz konusu edilemeyeceğine göre, bizim getirdiğimiz, 'varlık ve tabiatla beraberlik izahı' tek geçerli yol olarak kalıyor.